

Interimistisk prövning av lovligheten av en varslad politisk stridsåtgärd med internationell bakgrund (blockad mot krigsmateriel till eller från Israel). Vid sådan prövning ankommer det på den som vill vidta en blockad att åtminstone göra sannolikt att verkningarna för arbetsgivarens affärsledningsrätt skulle komma att bli så ringa att den varslade blockaden skulle vara tillåten. Eftersom ingen av parterna närmare utvecklat vilka verkningar den varslade blockaden skulle kunna komma att få, ansåg Arbetsdomstolen att ett yrkande om interimistiskt förordnande om blockadens lovlighet inte kunde bifallas.

ARBETSDOMSTOLEN**BESLUT**

Beslut nr 2/25

2025-01-23

Mål nr A 11/25

Stockholm

KÄRANDE

Svenska Hamnarbetarförbundet, Sydatlanten 15, 418 34 Göteborg
Ombud: jur. kand. Frederick Batzler, AB Södra byrån, Skärhus 8076,
242 96 Hörby

SVARANDE

Sveriges Hamnar, Box 5384, 102 49 Stockholm
Ombud: chefsjuristen Andreas Modig, Transportföretagen TF AB,
Box 5384, 102 49 Stockholm

SAKEN

fastställelse av stridsåtgärds lovlighet; nu fråga om interimistiskt beslut

Bakgrund

Mellan parterna gäller kollektivavtal.

Det råder sedan oktober 2023 stridigheter på Gazaremsan.

Den 14 januari 2025 varslade Svenska Hamnarbetarförbundet (förbundet) Sveriges Hamnar och Medlingsinstitutet om stridsåtgärd i form av riksomfattande blockad mot allt militärt handelsutbyte med Israel i svenska hamnar, innebärande landsomfattande blockad av allt krigsmateriel på väg till och från Israel i svenska hamnar. Blockaden ska vidtas i solidaritet med den palestinska fackföreningsrörelsen och civilbefolkningen i Gaza. Blockaden skulle enligt varslat träda i kraft den 27 januari 2025 kl. 00.00 och gälla till den

2 februari 2025 kl. 23.59. Samma dag meddelade förbundet Sveriges Hamnar att blockaden i stället ska träda i kraft den 28 januari 2025 kl. 00.00.

Sveriges Hamnar gjorde, samma dag som varslet, en fredspliktsinvändning hos förbundet mot blockaden och gjorde gällande att blockaden inte uppfyller kraven för en lovlig politisk stridsåtgärd med internationell anknytning.

Den 16 januari 2025 ansökte förbundet om stämning i Arbetsdomstolen mot Sveriges Hamnar i detta mål om den varslade blockadens lovlighet och begärde ett interimistiskt beslut i frågan.

I detta beslut behandlas förbundets yrkande om interimistiskt beslut.

Yrkande och inställning såvitt gäller interimistiskt beslut

Förbundet har yrkat att Arbetsdomstolen ska förklara att förbundet, för tiden till dess målet slutligt avgörs, är rättsligt oförhindrat att vidta blockaden i enlighet med utfärdat varsel.

Sveriges Hamnar har bestritt yrkandet.

Förbundet

Grunder

Förbundet har i behörig ordning beslutat om en blockad mot militärt handelsutbyte med Israel i svenska hamnar. Blockaden träder i kraft kl. 00:00 den 28 januari 2025 och ska pågå till och med den 2 februari 2025 kl. 23:59, dvs. i sex dagar.

Blockaden varslades som svar dels på den palestinska fackföreningsrörelsens begäran om stödaktioner för att skydda civilbefolkningen i Gaza, dels på European Dockworkers Councils uppmaning att agera mot kriget i Gaza. Förbundets syfte med blockaden är uteslutande att ge uttryck för sitt ställnings-

tagande mot den israeliska krigsföringen i Gaza och att stödja det palestinska folkets rätt att leva i fred. Förbundet har således ingen avsikt att begränsa arbetsgivarsidans affärsledningsrätt.

Blockadens begränsade karaktär, sett till dess föremål och kortvariga natur, jämte det renodlade politiska syftet, gör att blockaden är en lovlig politisk stridsåtgärd med bakgrund i utländska förhållanden.

Därför finns det inget hinder mot den varslade blockaden.

Utveckling av talan

Förbundets motiv till blockaden

Med anledning av den akuta situationen i Gaza, har palestinska människorättsgrupper, sociala organisationer och fackföreningar upprepade gånger vädjat om stöd från omvärlden. Redan den 16 oktober 2023 utfärdade en koalition av palestinska fackföreningar ett upprop med uppmaning till fackföreningar i världen att solidarisera sig med det palestinska folket och den palestinska fackföreningsrörelsen. Den palestinska fackföreningsfederationen PGFTU skickade en direkt hemställan om stödaktioner till förbundet. Även European Dockworkers Council (EDC), som är det internationella fackliga organ som förbundet tillhör, uppmanade sina medlemsorganisationer att agera mot kriget i Gaza. Det är mot bakgrund av dessa uppmaningar som förbundet den 14 januari 2025 beslutade att varsla om blockaden mot militärt handelsutbyte med Israel i svenska hamnar.

Syftet med blockaden är att ge eftertryck åt förbundets politiska uppfattning, att det palestinska folket i Gaza måste fredas. Förbundet vill med blockaden solidarisera sig med den palestinska fackföreningsrörelsen och civilbefolkningen i Gaza. Därtill syftar blockaden till att markera att förbundet ansluter sig till Internationella domstolens uttalade mening att världssamfundet har en skyldighet att agera mot israeliska övergrepp.

Blockaden är begränsad och beslutad i behörig ordning

Den av förbundet varslade blockaden omfattar krigsmateriel som är på väg till eller från Israel i svenska hamnar. Det innebär att inget sådant gods kommer att hanteras av de arbetstagare som omfattas av varslet. Blockaden är vidare begränsad till att vara i sex dagar. Beslutet att varsla om blockaden är fattat av förbundsstyrelsen enligt förbundets stadgar efter medlemsomröstning bland organisationens medlemmar. Blockadens begränsade omfattning medför att berörda arbetsgivares affärsledningsrätt bara kommer att påverkas i obetydlig utsträckning. Mot bakgrund av vad som anförts är de varslade stridsåtgärderna en lovlig politisk stridsåtgärd med internationell anknytning. Stridsåtgärderna ska därför förklaras lovliga i enlighet med förbundets yrkande om interimistiskt beslut.

Sveriges Hamnar

Grunder

Kollektivavtalet mellan parterna vilar på den tysta förutsättningen att rätten till affärsledningen tillkommer arbetsgivarparten ensam i den mån annat inte har uttryckligen avtalats.

Stridsåtgärden som förbundet har varslat om saknar helt anknytning till något fackligt intresse och har enbart en politisk sida. Stridsåtgärden har heller inte beslutats av en internationell facklig organisation. Förbundet har inte agerat till följd av något beslut om eller uppmaning till blockad från vare sig palestinska fackförbund eller en internationell facklig organisation som förbundet är medlem i.

Stridsåtgärden har en sådan omfattning i tid och skulle medföra sådana säkerhets- och affärsmässiga konsekvenser för berörda företag att den inte har karaktären av en protest- och demonstrationsåtgärd. Stridsåtgärden skulle medföra mycket ingripande konsekvenser för Sveriges Hamnars medlemsföretag. Den skulle bl.a. medföra att hamnars säkerhet och affärsförbindelser varaktigt kan försvåras.

Stridsåtgärden skulle mot angiven bakgrund få en icke godtagbar inverkan på berörda arbetsgivares affärsledningsrätt. Deltagande i stridsåtgärden skulle strida mot arbetstagarnas arbetsskyldighet enligt anställningsavtal och kollektivavtal. Förbundet är som kollektivavtalsbunden part skyldigt att verka för att denna arbetsskyldighet respekteras.

Stridsåtgärden skulle således vara olovlig, eftersom den i strid med 41 § första stycket andra punkten medbestämmandelagen har till ändamål att åstadkomma ändring i parternas kollektivavtal i fråga om affärsledningsrätten.

Utveckling av talan

Blockaden är inte beslutad av en internationell facklig sammanslutning

Blockaden saknar anknytning till något fackligt intresse, vilket framgår av förbundets egen redogörelse för bakgrunden till blockaden. Stridsåtgärden har vidare inte beslutats av en internationell facklig organisation till vilken förbundet är anslutet. Den har inte heller beslutats av något palestinskt fackförbund eller vidtagits på uppmaning av något sådant.

Den skrift från palestinska fackförbund som förbundet gett in upprättades ett år och tre månader innan förbundet varslade om stridsåtgärden och den innehåller inget beslut om stridsåtgärd. Det är redan därav uppenbart att förbundets varsel av den 14 januari 2025 inte har vidtagits på grund av den ingivna skriften från de palestinska fackförbunden.

Den skrift från den Palestinska fackföreningsfederationen PGFTU som förbundet lämnat in innehåller inte något beslut om stridsåtgärd. Den är daterad den 13 januari 2025, dvs. efter det att förbundet beslutade om att genomföra blockaden, vilket förbundet gjorde före jul 2024. Förbundet har således inte agerat till följd av något beslut eller uppmaning, utan skriften förefaller snarare vara ett svar på förbundets beslut om att vidta stridsåtgärd.

Skrifterna från den palestinska fackföreningsrörelsen kommer inte från en internationell facklig sammanslutning som förbundet är medlem i.

Inte heller den skrift från EDC som förbundet lämnat in innehåller ett beslut om stridsåtgärder eller en uppmaning att vidta stridsåtgärder likt de förbundet har varslat om. Skriften är dessutom inte undertecknad av någon företrädare för EDC. Av skriften framgår tydligt att de åtgärder som EDC menar bör vidtas ska vara till förmån för arbetare, fackförbund och Gazas befolkning. Den varslade blockaden har dock ingen koppling till förhållandena för palestinska arbetstagare eller fackföreningar.

Blockaden skulle vara ingripande

Förbundets varslade stridsåtgärd innebär enligt varslets ordalydelse en riksomfattande blockad mot allt militärt handelsutbyte med Israel i svenska hamnar och en landsomfattande blockad av allt krigsmateriel på väg till och från Israel i svenska hamnar. Enligt varslet ska arbetsskyldighet inte föreligga för blockerat arbete för arbetstagare inom berörda verksamhetsområden.

Förbundet har uttalat att det arbetar med att identifiera vilka godsflöden som kommer att omfattas av blockaden och att förbundet avser att genomföra blockaden utifrån en försiktighetsprincip. Det innebär att ingen särskild hänsyn ska tas till ekonomiska intressen för svenska företag och offentliga institutioner, utan att förbundets medlemmar vid tveksamhet om varor som är på väg till eller från Israel är av civil eller militär karaktär kommer att vägra att lasta eller lossa dem. Förbundet har kontaktat flera affärskontakter och kunder eller potentiella affärskontakter och kunder till Sveriges Hamnars medlemsföretag angående blockaden.

Sverige och EU är i ett utsatt säkerhetspolitiskt läge. De svenska hamnarna är särskilt utsatta för säkerhetsrisker. De är samhällsviktiga anläggningar med påverkan på Sveriges säkerhet och funktionalitet och flera av dem är klassade som skyddsobjekt enligt skyddslagen. De åtgärder i form av blockad och kartläggning av godsflöden som förbundet aviserat utgör en säkerhetsrisk för hamnarna och därmed ett ingrepp i affärsledningsrätten.

Blockaden är alltså mycket omfattande till sin utformning och kan få långtgående konsekvenser. Förbundets medlemmar skulle komma att vägra att lossa eller lasta fartyg i berörda hamnar med ekonomisk skada som följd för berörda bolag. Det finns även risk för att Sveriges Hamnars medlemsföretag kommer att mista kunder till följd av blockaden och att Sveriges säkerhet hotas.

I dag är godsflöden, rutten och anlöp av fartyg digitaliserade och hamnarnas kunder kan med små och enkla medel omdirigera gods och stoppa anlöp på mycket kort tid. Kunder och transporter är tidskänsliga och varje försening riskerar att leda till stora ekonomiska konsekvenser. Blockaden skulle därför riskera att få mycket ingripande konsekvenser för Sveriges Hamnars medlemsföretag, exempelvis genom att hamnars kunder omdirigerar gods till andra hamnar eller att ett visst anlöp helt upphör att komma till Sverige. Följden är att hamnarnas affärsförbindelser både snabbt och varaktigt skulle kunna försvåras. Blockaden skulle därmed innebära en begränsning av arbetsgivarens arbets- och affärsledningsrätt enligt kollektivavtalet. Mot bakgrund av att blockaden ska pågå under så pass lång tid som sex dagar och de effekter den skulle medföra får den en sådan inverkan på berörda arbetsgivares affärsledningsrätt att det inte rör sig om en godtagbar kortvarig protest- och demonstrationsåtgärd.

Utredningen

Frågan om interimistiskt beslut har avgjorts efter ett särskilt sammanträde med parterna, som gett in visst skriftligt material.

Skäl

Sveriges Hamnar anser att blockaden är olovlig eftersom den avser att, i strid med 41 § första stycket andra punkten medbestämmandelagen, ändra det förhållandet att affärsledningsrätten enligt kollektivavtalet tillkommer arbetsgivaren ensam, medan förbundet anser att blockaden är lovlig.

Arbetsdomstolen har inte anledning att anta annat än att parternas kollektivavtal på sedvanligt sätt vilar på den tysta förutsättningen att rätten till affärsledningen tillkommer arbetsgivaren ensam i den mån annat inte har uttryckligen avtalats.

Det vägledande rättsfallet i fråga om en politisk stridsåtgärd med internationell bakgrund i kollektivavtalsreglerade förhållanden är AD 1980 nr 15. I det rättsfallet hade svenska kollektivavtalsbundna arbetstagarorganisationer på uppmaning av internationella fackliga organisationer beslutat om blockad under en vecka av transporter till och från Chile. Arbetsdomstolen uttalade att en i tiden obegränsad stridsåtgärd som avskär arbetsgivarens affärsförbindelser med ett visst land är otillåten, eftersom arbetstagarorganisationen måste inse att blockaden i själva verket innebär en varaktig begränsning av arbetsgivarens rätt att själv bestämma vem han eller hon vill driva affärer med. Det fanns enligt domstolen utrymme för att av nu redovisade skäl stämpla en politisk stridsåtgärd såsom otillåten så snart den varar någon längre tid och därmed mister karaktären av en protest- och demonstrationsåtgärd. Det kunde, enligt domstolen, också vara av betydelse hur ingripande stridsåtgärden är. En till sina verkningar begränsad blockad borde därmed kunna upprätthållas under längre tid än en total arbetsnedläggelse som görs för att uttrycka avståndstagande från de politiska förhållandena i ett främmande land. Den praktiska följden av detta resonemang blir, enligt domstolen, att en politisk stridsåtgärd kan tillåtas i kollektivavtalsreglerade förhållanden endast i den omfattningen den framstår som en protest- och demonstrationsåtgärd. Den inverkan en sådan begränsad åtgärd får i fråga om rätten att utöva affärsledningen blir enligt domstolen så jämförelsevis obetydlig att den fackliga organisationens intresse av att ge eftertryck åt sin politiska uppfattning måste ges företräde. Arbetsdomstolen konstaterade att den i det målet aktuella blockaden, som enligt vad som uppgivits inte hade fått några praktiska verkningar, låg inom ramen för vad som kunde anses tillåtet.

Arbetsdomstolen har i rättsfallet AD 2022 nr 33 mellan samma parter som i detta mål interimistiskt bedömt lovligheten av en varslad politisk stridsåtgärd med internationell bakgrund som avsåg blockad under ungefär tre och en halv vecka mot fartyg på väg till och från Ryssland samt ryskflaggade, ryskägda och ryskkontrollerade fartyg som för tillfället inte seglar på ryska hamnar. Arbetsdomstolen ansåg att en sådan blockad hade, åtminstone inom transportsektorn, normalt inte obetydliga verkningar för berörda arbetsgivares affärsledningsrätt redan genom att det med fog kunde antas att potentiella kunder inte väljer en samarbetspartner som på grund av blockaden inte kan uppfylla det som önskas. Det fanns i det då aktuella fallet inte anledning att anta att blockaden skulle sakna, eller bara ha obetydliga, verkningar för affärsledningsrätten. Domstolen ansåg att blockaden var avsedd att pågå under så pass lång tid och därmed få sådan inverkan på affärsledningsrätten att den inte framstod som en protest- och demonstrationsåtgärd och att blockaden därmed var olovlig.

En förutsättning för att den varslade blockaden ska vara lovlig trots att parterna är bundna av kollektivavtal är att den kommer att få bara en ringa påverkan på arbetsgivarens affärsledningsrätt.

Av 2022 års fall framgår att, åtminstone i transportsektorn, redan en utlyst blockad under ett antal dagar, till skillnad från t.ex. en kort arbetsnedläggelse, kan få inte obetydlig påverkan för arbetsgivarens affärsledningsrätt. Med hänsyn härtill, och då huvudregeln är fredsplikt när kollektivavtal gäller, bör det, om ett interimistiskt beslut om lovligheten begärs, ankomma på den som vill vidta en blockad att åtminstone göra sannolikt att verkningarna skulle komma att bli så ringa att den inte inledda blockaden skulle vara tillåten.

I detta fall har ingen av parterna närmare utvecklat vilka verkningar den varslade blockaden skulle kunna få. Förbundets yrkande om interimistiskt förordnande kan därför inte bifallas. Vid den bedömningen saknar Arbetsdomstolen anledning att gå in på de övriga invändningar som Sveriges Hamnar framfört.

Arbetsdomstolens ställningstagande

Arbetsdomstolen avslår Svenska Hamnarbetarförbundets yrkande om interimistiskt beslut.

Ledamöter: Sören Öman, Carina Gunnarsson, Kurt Eriksson, Lars Askelöf, Johanna von Hellwig, Gerald Lindberg och Anita Vahlberg. Enhälligt.

Rättssekreterare: Amanda Schmidt